

ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.922:(159.9:32)

Коновалова О.В.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ В ПРОФЕСІОГЕНЕЗІ ФАХІВЦІВ ТОРГОВЕЛЬНОЇ СФЕРИ

Коновалова О.В. Теоретичний аналіз підходів до формування мотиваційної готовності в професіогенезі фахівців торговельної сфери. У статті автором наведено результати аналізу наукових джерел з розв'язання проблеми формування мотиваційної готовності фахівців торговельно-економічної сфери до діяльності в процесі професіогенезу.

Такий аналіз процесу формування мотиваційної готовності до майбутньої професійної діяльності є необхідною передумовою розвитку фахівця у вищому навчальному закладі та дозволяє розробити ефективні прийоми та методи, які б могли підвищити результативність майбутньої професійної діяльності.

Визначено особливості та відмінності у підходах до формування мотиваційної готовності в майбутніх фахівців торговельно-економічної сфери у порівнянні з фахівцями інших професій.

Ключові слова: студент, професійна спрямованість, потреби, мотивація вибору, професіогенез, готовність до професійної діяльності.

Коновалова Е.В. Теоретический анализ подходов к формированию мотивационной готовности в профессиогенезе специалистов торгово-экономической сферы. В статье автором приведены результаты анализа научных источников по решению проблемы формирования мотивационной готовности специалистов торгово-экономической сферы к деятельности в процессе профессиогенеза.

Данный анализ процесса формирования мотивационной готовности к будущей профессиональной деятельности является необходимой предпосылкой развития специалиста в высшем учебном заведении и позволяет разработать эффективные приемы и методы, которые бы могли повысить результативность будущей профессиональной деятельности.

Определены особенности и отличия в подходах к формированию мотивационной готовности у будущих специалистов торгово-экономической сферы по сравнению со специалистами других профессий.

Ключевые слова: студент, профессиональная направленность, потребности, мотивация выбора, профессиогенез, готовность к профессиональной деятельности.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток організаційної та економічної психології, загальної та професійної акмеології характеризується суттєвим оновленням фундаментальних методологічних засад, посиленням їх особистісної спрямованості, відповідно до чого актуалізується потреба в модернізації вироблених підходів до розуміння складних явищ мотиваційної готовності майбутнього фахівця як динамічного процесу сходження людини до вершин професіоналізму, майстерності й досконалості.

Процес удосконалення підготовки майбутніх фахівців торговельно-економічної сфери в сучасних умовах освіти досить складний і обумовлений багатьма чинниками. Одним із найважливіших з них, на нашу думку, є ступінь мотивації до свідомого вибору професії та збереження мотивації до розвитку особистості в професії вповодж професіогенезу.

Отже, **метою статті** є визначення теоретичних основ та аналіз підходів до формування мотиваційної готовності фахівців торговельно-економічної сфери в процесі професіогенезу.

Завдання дослідження: за результатами аналізу наукових джерел встановити ступінь розробленості питання мотиваційної готовності фахівця до свідомого вибору майбутньої професії та сталого розвитку особистості в процесі професіогенезу. За результатами такого аналізу сформулювати план дослідження щодо формування (побудови) концептуальної моделі мотиваційної готовності до діяльності у майбутніх фахівців торговельно-економічної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовне вивчення наукових джерел засвідчило значну увагу науковців до проблеми формування, професійного становлення та розвитку, професіоналізації, етапів і криз особистості в процесі професіогенезу. На сьогодні існує велика кількість поглядів щодо сутності та структури професійної мотивації особистості.

Серед фундаментальних праць з психології мотивації ми базуємося на доробках К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, Г. Балла, Л. Божович, В. Вілюнаса, Є. Головахи, В. Давидова, Е. Зеєра, Є. Ільїна, Є. Клімова, О. Леонтьєва, Б. Ломова, С. Максименка, А. Маркової, В. Роменця, С. Рубінштейна, В. Шадрикова, П. Якобсона, Т. Яценка та ін.

Здатність кожної особистості до самореалізації та особистісного зростання розглядалися і зарубіжними вченими, а саме А. Маслоу, К. Роджерсом, Е. Гінцбергом, Г. Мюнстенбергом, Ф. Парсонсом, Е. Роу, В. Мерліном та ін.

За останні десять років в Україні проблему мотиваційної готовності в процесі професіогенезу розглядали: В. Барко, А. Вознюк, Л. Карамушка, М. Корольчук, О. Креденцер, М. Котик, В. Кремень, А. Мазаракі, С. Миронець, В. Семиченко, Н. Пов'якель, О. Філь, О. Чебикін та ін.

Узагальнюючи дані цих та інших авторів, можна визначити основні передумови професійного розвитку у вигляді наступних положень:

- успішність професіоналізації визначається ступенем відповідності індивідуально-психологічних особливостей особистості вимогам професії;
- кожна людина за своїми властивостями і здібностями відповідає вимогам низки професій;
- ступінь співвідношення індивідуально-психологічних особливостей і професійних вимог визначає рівень інтересу до професії, задоволеності, прагнення до професійного удосконалювання і т.д.;
- професіоналізація реалізується впродовж усього професійного шляху розвитку особистості, що має визначені періоди, стадії і характеризується більш-менш істотною зміною професійних вимог;
- характер співвідношення індивідуально-психологічних особливостей складу, здібностей і вимог професії (повнота, інтенсивність, специфічність тощо) визначає особливості професійного і психологічного розвитку особистості, її спрямованість (прогресія, регресія), інтенсивність, вибірковість тощо;
- розвиток особистості в професіогенезі, її операційних і психологічних якостей і структур проходить нерівномірно і гетерохронно (різночасно), визначальним у професійному розвитку особистості є характер провідної діяльності, а також співвідношення з нею домінуючої і субдомінуючої діяльності;
- спрямованість особистості є визначальним психологічним фактором вибору професійного шляху і професіоналізації;
- ставлення до професії, її освоєння відбувається тоді, коли трудова діяльність домінує і коректується професійними, психологічними, фізіологічними, медичними, соціальними й іншими факторами, що визначають особливості життєвої і трудової активності людини, її життєдіяльність.

Усе це дає нам можливість побудувати концептуальну модель формування мотиваційної готовності майбутніх фахівців торговельно-економічної сфери як на етапі свідомого вибору професії, так і в процесі професіогенезу особистості.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Проблема формування мотиваційної готовності в професіогенезі особистості є однією з фундаментальних як у вітчизняній, так і в зарубіжній психології. Разом із тим, як зазначав Х. Хекхаузен, «навіть чи знайдеться інша така ж галузь психологічного дослідження, до якої можна було б підійти настільки з різних боків, як до психології мотивації» [2, с. 38].

Структура мотивів, сформована під час навчання, стає стержнем особистості майбутнього фахівця. Отже, розвиток позитивних навчальних мотивів – невід'ємна складова частина виховання особистості студента. У процесі навчання у ВНЗ розвиток пізнавальних і професійних мотивів є центральним ланцюгом усього процесу розвитку особистості майбутнього фахівця.

Аналіз наукових підходів до розв'язання проблеми формування мотиваційної готовності до свідомого вибору професії дає нам можливість припустити, що при виборі майбутньої професії абітурієнт повинен:

- 1) усвідомлювати роль загальних і спеціальних здібностей при виборі професії та шляхів їх розвитку;
- 2) усвідомлювати свої найбільш дієві мотиви професійного самовизначення.

Допомогти в усвідомленні зазначених понять має психолог.

Ставлення студента до навчання у ВНЗ залежить насамперед від чинників вибору професії (спеціальності) і ставлення до самого процесу навчання.

Досвід практичної діяльності автора в процесі профорієнтаційної роботи дозволяє стверджувати, що позитивною мотивацією професійного вибору студента є такі його прояви, як яскраво виражений інтерес до професії, бажання в майбутньому займатися саме цією професійною діяльністю, прагнення бути корисним людям, суспільству, пишатися результатами своєї професійної діяльності, служити Україні та ін.

У реальному житті трапляються дещо інші мотиви вибору ВНЗ (соціальний престиж професії, вплив або вказівки рідних, випадковий збіг обставин тощо).

За результатами дослідження А. Бугріменка, навчальна діяльність внутрішньо- і зовнішньомотивованих студентів відрізняється. Переважно внутрішньомотивовані студенти більше «занурені», залучені до навчального процесу. Зовнішньо мотивовані студенти не такі самостійні в організації процесу навчання, їхню активність спричиняють не стільки пізнавальні або професійні мотиви, скільки зовнішні щодо процесу і результату навчальної діяльності чинники (наприклад, одержати стипендію) [1, с. 53].

Для формування позитивної мотивації щодо опанування професійної діяльності студент повинен стати її суб'єктом: виявляти вільну пізнавальну активність, інтелектуальну ініціативу і самостійність у прийнятті рішень щодо вибору шляхів і змісту самоосвіти, збагачувати свій внутрішній світ, бути відкритим новому досвіду, орієнтуватися на своє майбутнє, будувати особистісну перспективу, розвивати рефлексивні процеси:

самооцінку, самокритичність, виховувати в собі потребу втілювати в життя власні плани, реалізовувати потенційні можливості.

Отже, на сьогоднішньому етапі є необхідність у розробці таких мотиваційних механізмів, які заохочують до високоефективної праці та визначають передумови їх успішної реалізації.

Тому для визначення особливостей мотиваційної готовності до професійної діяльності необхідним, на наш погляд, є розгляд змісту таких категорій як «мотиваційна готовність», «готовність до професійної діяльності» та «професіогенез».

Мотиваційна готовність до професійної діяльності визначається як система професійних знань, умінь та навичок фахівця, яка є визначальною умовою його успішної професійної адаптації, подальшого професійного самовдосконалення та безперервності підвищення кваліфікації.

Залежно від того, який ступінь генералізації має діяльність, професійна готовність особистості диференціюється на загальну, базову та ситуативну, конкретну (Б. Ананьєв, М. Дьяченко, Л. Кандилович, Н. Левітов та інші) [12, с. 50].

Важливим аспектом професійного становлення студентів є формування у них мотиваційної готовності до майбутньої фахової діяльності. Зосередимо увагу на поділі мотиваційної готовності на два види: довготривалій та короткочасний. Перший з них базується на феноменах ціннісно-сислової, мотиваційної сфери, професійно-орієнтовані особливості яких визначають суб'єкту спрямованість на фахову діяльність та потребу у ній, а другий є своєрідною актуалізацією професійно-мотиваційного потенціалу відповідно до безпосередніх, наявних вимог, обставин та ситуацій професійної діяльності.

Основними функціями мотиваційної готовності в професіогенезі особистості є забезпечення стійкої професійної спрямованості особистості, прагнення самої діяльності, її спонукання та регулювання.

Структурними елементами мотиваційної готовності в професіогенезі особистості є позитивне ставлення до майбутньої професійної діяльності, інтерес до неї, потреба в ній, професійна спрямованість, орієнтація на цінності та досягнення у обраній сфері. Ці елементи є взаємопов'язаними у цілісній мотиваційній готовності до професійної діяльності.

Зрозуміло, що важливою особливістю досліджень проблеми мотиваційної готовності є врахування стрижневих особливостей конкретної професійної діяльності, що передбачає розробку окремих моделей мотиваційної готовності відповідно до її змісту.

У вітчизняній та зарубіжній психології недостатньо розроблена проблема мотиваційної готовності людини в професіогенезі особистості, хоча є певний потенціал теоретичних і практичних досліджень конкретних форм готовності: це установки (Д. Узнадзе та ін.), готовність особистості до трудової діяльності (К. Платонов, Л. Кандилович та ін.), передстартовий стан у спорті (А. Пуні, Ф. Генів та ін), готовність до виконання бойового завдання (М. Дьяченко та ін), стан пильності оператора (Л. Нерсисян та ін.) [15, с. 7].

О. Гребенюк, виділяє 4 рівні розвитку мотивації навчально-трудова діяльності. I рівень (низький) характеризується нечисленними позитивними мотивами навчальної і трудової діяльності. Переважно це мотиви уникнення незручностей чи дискомфорту. Пізнавальні інтереси аморфні, ситуативні. II рівень – виявляється інтерес до навчального матеріалу, всі позитивні мотиви пов'язані лише з результативним аспектом, орієнтовані на успіх, досягнення результату, навчання виступає як засіб досягнення мети. III рівень – сформованість усіх компонентів, чітка мотивація, спрямованість та стійкість пізнавальних мотивів. IV рівень – глибоке усвідомлення мотивів, загальна цілеспрямованість [15, с. 159].

Як свідчать дослідження С. Фескіної, Н. Іванової, Н. Комусової, розвиток професійної спрямованості студентів у ВНЗ визначається попередніми і більш ранніми формами вираження позитивного ставлення до професії й мотивами, що стоять за цим ставленням [15, с. 252].

Становлення майбутнього фахівця, на думку В. Якуніна, Н. Нестерової, можливе лише за умови сформованого мотиваційно-ціннісного ставлення [15, с. 159].

Здійснений аналіз наукової літератури дозволив визначити основні підходи щодо дослідження мотиваційної готовності в професіогенезі особистості: функціональний та особистісний:

У функціональному підході під поняттям «мотиваційна готовність» розуміється певний функціональний стан, психологічна та соціальна установка ставлення, що характеризують поведінку особистості (М. Дьяченко, Л. Кандилович, В. Сластьонін та інші) [7, с. 130].

Особистісний підхід передбачає розуміння мотиваційної готовності як єдності особистісно-значущих професійних властивостей, що відрізняються своєю роллю в регуляції професійної діяльності та життєдіяльності (С. Кузьмін, В. Мерлін, В. Ядов та інші) [12, с. 50].

Інтегрування цих двох підходів призвело до появи третього підходу, автори якого розуміють мотиваційну готовність як складне інтегроване утворення, що містить взаємопов'язані психологічні особливості та моральні якості особистості, соціально-ціннісні мотиви вибору професії, способи поведінки, спеціальні професійні знання, вміння та навички, що забезпечують майбутньому фахівцю можливість працювати в обраній ним професійній сфері.

Розглянемо наступне поняття – «професіогенез». Професіогенез у широкому контексті відображає закономірності та механізми процесів соціалізації й індивідуалізації особистості в оволодінні майбутньою професією, що відбуваються під впливом різноманітних зовнішніх та внутрішніх факторів. Їхні сутність та співвідношення неоднозначно трактуються в існуючих теоріях професійно-особистісного розвитку.

У професіогенезі можна виділити такі етапи: вибір професії, професійне самовизначення, стадія освіти і підготовки, адаптація до професійної діяльності, професіоналізація, досягнення високої продуктивності, професійна самореалізація.

Дедалі частіше можна зіштовхнутися з феноменом, який Х. Ортега-і- Гассет визначив, як «учений неук», тобто, іншими словами, амбіційна людина, яка отримала диплом про вищу освіту, але не розуміється на більшості питань, що виходять за конкретні межі її спеціальності: на соціально економічних, політичних та інших суспільних процесах [8, с. 27].

Як зазначав Л. Виготський, «освіта веде за собою розвиток». Змістовна організація сучасної освіти повинна передбачати «образ майбутнього професіонала», який, на думку С. Глазичева та О. Козлової, і це цілком справедливо, значно менш диференційований, у порівнянні зі звичним сьогоденням. Майбутнє вищої школи – у всебічному сприянні формуванню «поліпрофесіонала», здатного свідомо та відповідально обирати вектор розвитку в багатоальтернативному соціальному світі [8, с. 28].

Самоактуалізація людини, як зазначав К. Роджерс, це рух у напрямку повного пізнання себе і власного внутрішнього досвіду. Реалізуючи єдність емоційної і рефлексивної компоненти внутрішнього досвіду, актуалізована людина стає вільною у визначенні власної життєвої траєкторії, а умови для цього і повинна забезпечити освіта [8, с. 32].

Спираючись на концептуальну модель професійного розвитку, запроповану Н. Пов'якель, та інтерпретуючи стадії набуття професійного досвіду, можна визначити: рефлексію та реалізацію накопичених знань, професійно-особистісне самовизначення можливостей з відповідним прогнозуванням продуктивності майбутньої професійної діяльності, психологічну адаптацію до вимог і обмежень професійної діяльності, гармонізацію ресурсних складових професіонального розвитку задля актуалізації особистісних потенцій як спеціаліста [8, с. 32].

Сьогоднішній світ професій надзвичайно великий і нараховує біля 40 тисяч спеціальностей. Існує велика кількість класифікацій професій, але ми розглянемо декілька основних.

Найбільш традиційною є диференційно-діагностична теорія в класифікації професій, побудована на засадах диференційної психології. Ця теорія виходить з таких основних положень: кожна людина за своїми індивідуальними якостями, здібностями може оптимально підходити тільки до однієї конкретної професії; професійна успішність і задоволеність людини професією обумовлені ступенем відповідності індивідуальних якостей цій професії; професійний вибір має бути усвідомленим, що вимагає точної діагностики необхідних якостей.

Психодинамічна теорія постулює ідею про професійну діяльність, вибір професії як форму сублимації й оперотропізму, спосіб задоволення неусвідомлених інстинктів, певну форму заміщення при зіткненні базальної потреби людини з соціальними перешкодами її задоволення. Відповідно вибір професії розглядається як спроба знайти у професійному житті шляхи вирішення внутрішньоособистісних конфліктів.

Теорія рішень характеризується дослідницькою установкою на вивчення проблеми вибору професії на основі структуризації уявлень, у яких професійний вибір виступає системою орієнтирів особистості в різних професійних альтернативах прийняття рішень, хоча індивідуальні й особливо біографічні умови у професійному виборі здебільшого не враховуються. Цей напрям тісно взаємодіє з теоріями мотивації досягнень та наближається до положень теорії розвитку.

Особливий інтерес становить типологічна теорія професійного розвитку особистості, що спрямовується на аналіз зв'язку особистості й екології. Головна увага в цій теорії приділяється опису особистісних типів, що характеризуються як моторний, інтелектуальний, соціальний, адаптаційний, естетичний, владолюбний. При цьому підкреслюється необхідність об'єктивного встановлення людиною свого особистісного типу і визначення на цій основі оптимальної сфери професійної діяльності.

Серед наукових підходів до професіоналізації особистості як цілісного явища, що мають найбільш значні пояснювальні можливості для дослідження проблеми становлення професіоналізму фахівця, варто виділити: концепцію системогенезу професійної діяльності В. Шадрикова, в якій ключовим поняттям виступає «система професійної діяльності»; психологічну концепцію професіоналізму А. Маркової, в якій послідовно викладається цілісне бачення процесу становлення і розвитку професіоналізму фахівця, а також позначаються суперечливі тенденції розвитку цих процесів; концепцію професіоналізації як цілісного процесу С. Климова, в якій сформульовані положення про індивідуально-професійний розвиток людини, виявлені його протиріччя, етапи, розроблена теорія профконсультації; концепцію професіоналізації Т. Кудрявцева, в якій професійне становлення особистості розглядається не як короткочасний акт, а як довготривалий динамічний процес, що

торкається трьох наскрізних ліній професійного розвитку: трансформації мотиваційної сфери професіонала, формування операційно-технічних елементів і професійного самовизначення [3, с. 3].

У цілому погляди вчених збігаються в тому, що індивідуально-особистісні характеристики людини значно впливають на вибір професії та міру успішності оволодіння нею в процесі професійного навчання і професійної адаптації, визначаючи динаміку формування професійної майстерності, стимулюючи професійну творчість, запобігаючи професійній стагнації, професійному старінню, професійним деформаціям. З іншого боку, набуті професійні властивості в міру свого розвитку починають впливати на особистість людини у зворотному напрямі (позитивному чи негативному), зокрема стимулюють особистісне зростання і формування загальних особистісно значущих якостей (чи гальмують їхній розвиток), наприклад, товариськість чи замкненість, організованість чи спонтанність.

Висновки. Проблема підходів до формування мотиваційної готовності в професіогенезі особистості тісно пов'язана зі здобуттям освіти. Це означає, що увага педагогів і психологів має бути спрямована не лише на здійснення студентом навчальної діяльності, але і на те, як формується мотиваційна готовність особистості до майбутньої професії в процесі навчально-пізнавальної діяльності. Навчальна мотивація є однією з основних умов реалізації навчально-виховного процесу, системою природних, соціальних та особистісних чинників, що спонукають студента включитися у процес навчання, впливають на характер і забезпечують ефективність цього процесу. Формування повноцінної професійної мотивації запобігає відчуженню особистості від процесу та результатів навчання, коли вони сприймаються як щось зовнішнє, примусове, а також сприяє повноцінному розвитку особистості студента торговельно-економічного коледжу як на початковому етапі навчання, так і впродовж всього навчання у ВНЗ та подальшого професійного становлення, оскільки спрямовує особистість на саморозвиток та самовдосконалення.

Отже, це дає нам підстави зробити той висновок, що для успішного формування мотиваційного компонента у фахівців торговельно-економічної сфери як на етапі формування їхньої мотивації до свідомого вибору професії, так і підтримання інтересу до діяльності в процесі професіогенезу, має бути розроблена чітка концептуальна програма розвитку мотиваційної сфери саме такої категорії фахівців.

Перспективи подальших досліджень. Результати аналізу теоретико-методологічних підходів щодо ступеня розробленості питання мотиваційної готовності фахівця до свідомого вибору майбутньої професії та сталого розвитку особистості в процесі професіогенезу підтвердили необхідність сформувати план дослідження щодо формування (побудови) концептуальної моделі мотиваційної готовності до діяльності в майбутніх фахівців торговельно-економічної сфери.

Список використаних джерел

1. Бугрименко А.Г. Внутренняя и внешняя учебная мотивация у студентов педагогического вуза / А.Г. Бугрименко // Психологическая наука и образование. – 2006. – № 4. – С. 48–54.
2. Вартанова И.И. К проблеме диагностики мотивации / И.И. Вартанова // Вестник МГУ. – Серия 14: Психология. – 1998. – №2. – С. 36–42.
3. Гузій Н.В. Проблема професіогенезу фахівця в ракурсі сучасних теорій професіоналізації / Н.В. Гузій // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : збірник наукових праць. – Вип. 11 (21). – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – С. 3–6.
4. Занюк С.С. Психологія мотивації / С.С. Занюк // Наука і освіта : збірник праць. – К. : Либідь, 2002. – С. 6.
5. Карамушка Л.М. Технологія психологічної підготовки персоналу організацій до роботи в умовах соціально-економічних змін (на матеріалі освітніх організацій) / Л.М. Карамушка, О.А. Філь, Г.Л. Федосова та ін. – К. : Наук. світ, 2008. – 230 с.
6. Корольчук М.С. Теорія і практика професійного відбору / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 536 с.
7. Кіян А.П. Психологічні особливості структурних компонентів готовності до протидії маніпулятивному впливу у спілкуванні з підлітками / А.П. Кіян // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2013. – № 3(32).
8. Лановенко І.І. Психологічні основи професійної підготовки фахівців-правознавців у закладах вищої освіти: реалії та перспективи / І.І. Лановенко, Н.О. Євдокимова // Проблеми соціально-психологічного супроводу навчального процесу у вищих закладах освіти. – Ірпінь, 2013. – С. 17–42.
9. Леонтьев А.М. Діяльність. Свідомість. Особистість / А.М. Леонтьев. – М., 1992.
10. Максименко, С.Д. Підприємництво: психологічні, організаційні та економічні аспекти : навч. посіб. / С.Д. Максименко, А.А. Мазаракі, Л.П. Кулаковська, Т.Ю. Кулаковський. – К. : КНТЕУ, 2012. – С. 15.
11. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи : навчальний посібник / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К. : ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.
12. Приходько Т.П. Теоретичні основи дослідження формування готовності економістів до професійної діяльності у вищому навчальному закладі / Т.П. Приходько // Наука і освіта. – 2013. – № 4. – С. 49–52.
13. Пряжников Н.С. Мотивація трудової діяльності / Н.С. Пряжников. – М., 2008. – С. 24.
14. Семиченко В.А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека : [модульный курс психологии] / В.А. Семиченко. – К. : Милленниум, 2001. – С. 18.
15. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека / В.Д. Шадриков. – М., 1996. – 226 с.

16. Яворська Г.Х. Професіогенез як механізм становлення і розвитку соціально-професійної зрілості майбутнього працівника міліції / Г.Х. Яворська // Наука і освіта : збірник праць. – 2005. – № 1. – С. 34–44.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Bugrimenko A.G. Vnutrennjaja i vneshnjaja uchebnaja motivacija u studentov pedagogicheskogo vuza / A.G. Bugrimenko // Psihologicheskaja nauka i obrazovanie. – 2006. – № 4. – S. 48–54.
2. Vartanova I.I. K probleme diagnostiki motivacii / I.I. Vartanova // Vestnik MGU. – Serija 14: Psihologija. – 1998. – №2. – S. 36–42.
3. Guzij N.V. Problema profesiogenezu fahivca v rakursi suchasnih teorij profesionalizacii / N.V. Guzij // Naukovij chasopis Nacional'nogo pedagogicheskogo universitetu imeni M.P. Dragomanova. – Serija 16. Tvorcha osobistist' uchitelja: problemi teoriji i praktiki : zbirnik naukovih prac'. – Vip. 11 (21). – K. : Vid-vo NPU imeni M.P. Dragomanova, 2010. – С. 3–6.
4. Zanjuk S.S. Psihologija motivacii / S.S. Zanjuk // Nauka i osvita : zbirnik prac'. – K. : Libid', 2002. – S. 6.
5. Karamushka L.M. Tehnologija psihologichnoji pidgotovki personalu organizacij do roboti v umovah social'no-ekonomichnih zmin (na materialii osvithnih organizacij) / L.M. Karamushka, O.A. Fil', G.L. Fedosova ta in. – K. : Nauk. svit, 2008. – 230 s.
6. Korol'chuk M.S. Teorija i praktika profesijnogo vidboru / M.S. Korol'chuk, V.M. Krajnjuk. – K. : Nika-Centr, 2006. – 536 s.
7. Kijan A.P. Psihologichni osoblivosti strukturnih komponentiv gotovnosti do protidiji manipuljativnomu vplivu u spilkuvanni z pidlitkami / A.P. Kijan // Teoretichni i prikladni problemi psihologii. – 2013. – № 3(32).
8. Lanovenko I.I. Psihologichni osnovi profesijnoji pidgotovki fahivciv-pravoznavciv u zakladah vishhoji osviti: realiji ta perspektivi / I.I. Lanovenko, N.O. Jevdokimova // Problemi social'no-psihologichnogo suprovodu navchal'nogo procesu u vishhix zakladah osviti. – Irpin', 2013. – S. 17–42.
9. Leont'jev A.M. Dijal'nist'. Svidomist'. Osobistist' / A.M. Leont'jev. – M., 1992.
10. Maksimenko, S.D. Pidprijemnictvo: psihologichni, organizacijni ta ekonomichni aspekti : navch. posib. / S.D. Maksimenko, A.A. Mazaraki, L.P. Kulakovs'ka, T.Ju. Kulakovs'kij. – K. : KNTEU, 2012. – S. 15.
11. Podoljak L.G. Psihologija vishhoji shkoli : navchal'nij posibnik / L.G. Podoljak, V.I. Jurchenko. – K. : TOV «Fil'-studija», 2006. – 320 s.
12. Prihod'ko T.P. Teoretichni osnovi doslidzhennja formuvannja gotovnosti ekonomistiv do profesijnoji dijal'nosti u vishhomu navchal'nomu zakladi / T.P. Prihod'ko // Nauka i osvita. – 2013. – № 4. – S. 49–52.
13. Prjazhnikov N.S. Motivacija trudovoji dijal'nosti / N.S. Prjazhnikov. – M., 2008. – S. 24.
14. Semichenko V.A. Problemy motivacii povedenija i dejatel'nosti cheloveka : [modul'nyj kurs psihologii] / V.A. Semichenko. – K. : Millennium, 2001. – S. 18.
15. Shadrikov V.D. Psihologija dejatel'nosti i sposobnosti cheloveka / V.D. Shadrikov. – M., 1996. – 226 s.
16. Javors'ka G.H. Profesiogenez jak mehanizm stanovlennja i rozvitku social'no-profesijnoji zrilosti majbutn'ogo pracivnika miliciji / G.H. Javors'ka // Nauka i osvita : zbirnik prac'. – 2005. – № 1. – S. 34–44.

Konovalova, O.V. Theoretical analysis of approaches to formation of motivational readiness in professiogenesis of specialists in trade sector. Adoption of the new standards for professional training due to Ukraine's course towards European integration envisages the development of new scientific approaches to the model of formation of future professionals' motivational readiness in trade and economic sector and its maintenance in their professiogenesis.

The aim of the investigation was to determine the theoretical foundations and approaches to the analysis of formation of motivational readiness in professiogenesis of specialists in trade and economic sector.

The author presents the results of the analysis of the relevant scientific literature and discusses the features of and differences in the approaches to motivational readiness formation in future specialists in trade and economic sector in comparison with other professionals.

The author's work experience suggests that the positive motivation for students' professional choice includes their interest in the profession, their wish to work in the profession, and the desire to be useful to people and society, and to serve Ukraine.

To the author's mind, the results of the analysis allow to draw a conclusion that the successful formation of the professional readiness motivational component of specialists in trade and economic sector both at the stage of their developing motivation for a conscious choice of the profession and at the stage of maintaining their interest in the profession during their professiogenesis must be developed by means of a specially designed program.

Keywords: student, professional orientation, needs, choice motivation, professiogenesis, readiness for profession

Відомості про автора

Коновалова Олена Володимирівна, здобувач кафедри психології Київського національного торговельно-економічного університету, практичний психолог вищої категорії, викладач психології та соціології торговельно-економічного коледжу Київського національного торговельно-економічного університету, м. Київ, Україна.

Konovalova, Olena Volodymyrivna, researcher, Department of Psychology of Kyiv National University of Trade and Economics, practical psychologist of the highest category, the lecturer of psychology and sociology of Trade and Economics College of Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine.

E-mail: sev76_07@ukr.net